

Наталія В'ячеславівна СТЕПАНЕНКО,

доктор філософії в галузі права, доцент

(Університет економіки та права «КРОК», м. Київ)

Вікторія Вікторівна КОРОЛЬОВА,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри державно-правових дисциплін

(Університет економіки та права «КРОК», м. Київ)

ПРАВО НА ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ

Стаття присвячена комплексному аналізу права на відшкодування шкоди як фундаментального інституту цивільного права України. Розглянуто теоретичні засади права на відшкодування шкоди, його правову природу та місце в системі суб'єктивних цивільних прав. Встановлено, що право на відшкодування шкоди є особливим суб'єктивним цивільним правом, яке виникає у особи внаслідок завдання їй шкоди неправомірними або, у випадках, передбачених законом, правомірними діями інших осіб. Визначено, що право на відшкодування шкоди характеризується низкою специфічних ознак. По-перше, це право має похідний характер – воно виникає як наслідок порушення інших суб'єктивних прав особи. По-друге, це право має компенсаційний характер та спрямоване на відновлення майнового стану потерпілого. По-третє, право на відшкодування шкоди має абсолютний характер – воно може бути порушене будь-якою особою і підлягає захисту від будь-яких посягань. Розуміння цих специфічних ознак права на відшкодування дозволяє краще зрозуміти правову природу права на відшкодування шкоди. У статті також проаналізовано види шкоди, що підлягають відшкодуванню. Згадано, що традиційно виділяють майнову та моральну шкоду, кожна з яких має свої особливості правового регулювання. Звернено увагу, що відшкодування майнової та моральної шкоди мають спільну проблему, що має практичне значення, а саме: складність визначення точної суми компенсації шкоди. Однак, зазначено, що більш складним є процес визначення розміру шкоди, яка має бути відшкодована, коли мова йде про моральну шкоду. Звернено увагу на здобуток інших науковців, які пропонували шляхи вирішення проблеми щодо визначення розміру відшкодування моральної шкоди. У статті також проаналізовано умови виникнення права на відшкодування та особливості його реалізації. Особливу увагу приділено судовій практиці щодо застосування норм про відшкодування шкоди, зокрема питанням визначення розміру шкоди, доведення причинного зв'язку та особливостям відшкодування моральної шкоди. Встановлено, що судова практика щодо застосування норм про відшкодування шкоди

характеризується неоднозначністю підходів до вирішення окремих питань, але поступово формує єдині підходи до визначення розміру шкоди та умов її відшкодування.

Ключові слова: право на відшкодування шкоди, майнова шкода, моральна шкода, деліктна відповідальність, відшкодування збитків, цивільно-правова відповідальність.

Постановка проблеми. Право на відшкодування шкоди є одним з основоположних суб'єктивних цивільних прав, що забезпечує захист майнових та немайнових інтересів особи у випадку їх порушення. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю удосконалення правового регулювання відносин з відшкодування шкоди, підвищення ефективності захисту прав потерпілих та формування єдиної судової практики у цій сфері.

Розвиток суспільних відносин, ускладнення майнового обороту та виникнення нових способів заподіяння шкоди вимагають детального аналізу теоретичних засад права на відшкодування шкоди. Особливого значення набувають питання співвідношення різних видів шкоди, механізмів їх відшкодування та особливостей судового захисту порушених прав.

Сучасне цивільне законодавство України закріплює широку систему гарантій права на відшкодування шкоди, проте практика застосування відповідних норм виявляє низку проблемних аспектів, що потребують наукового осмислення та формування можливих шляхів щодо їх вирішення.

Проблематика права на відшкодування шкоди досліджувалася багатьма вітчизняними науковцями. Т.С. Ківалова у своїй докторській дисертації комплексно проаналізувала зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України та визначила основні теоретичні проблеми цього інституту¹. Дослідниця особливу увагу приділила підставам виникнення права на відшкодування шкоди та механізмам його реалізації. В свою чергу, Н.П. Бааджи досліджувала специфіку відшкодування шкоди, завданої неправомірним використанням авторських прав, та визначила особливості компенсації в сфері інтелектуальної власності та проаналізувала співвідношення різних способів захисту авторських прав та місце відшкодування шкоди серед них². Науковець О.С. Онищенко зосередив увагу на проблемах відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях та розробив теоретичні засади визначення розміру такого відшкодування³. Дослідник обґрунтував критерії оцінки моральної шкоди та запропонував методики її розрахунку. К.І. Спасова проаналізувала особливості відшкодування моральної шкоди при порушенні немайнових

¹ Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2008. 456 с.

² Бааджи Н. П. Відшкодування шкоди, завданої неправомірним використанням авторських прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2010. 198 с.

³ Онищенко О. С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. 210 с.

прав у соціальних мережах, що набуває особливої актуальності в умовах цифровізації суспільних відносин, дослідила нові форми заподіяння моральної шкоди та способи їх компенсації¹. А. М. Мул досліджувала питання відшкодування шкоди, завданої внаслідок надзвичайних ситуацій, та визначив особливості правового регулювання таких відносин². Дослідниця проаналізувала роль держави у забезпеченні відшкодування шкоди від надзвичайних ситуацій. Як ми бачимо, право на відшкодування шкоди було та є предметом дослідження вітчизняних науковців і на сьогоднішній день є низка вагомих наукових праць присвячених цьому правовому інституту.

Незважаючи на наявність ґрунтовних праць присвячених окремим аспектам права на відшкодування шкоди, на нашу думку, актуальним є проведення наукових досліджень, в яких основна увага була приділена правовій природі та механізмах практичної реалізації права на відшкодування шкоди в цілому, що суттєво розширило б наукові знання про це одне з основоположних суб'єктивних прав. Саме це і зумовило тему зазначеної статті.

Метою статті є комплексний аналіз права на відшкодування шкоди як фундаментального інституту цивільного права України, дослідження теоретичних засад та практики його застосування. Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання: проаналізувати правову природу права на відшкодування шкоди; дослідити види шкоди, що підлягають відшкодуванню; визначити умови виникнення права на відшкодування шкоди; розглянути особливості реалізації права на відшкодування різних видів шкоди; проаналізувати судову практику застосування норм про відшкодування шкоди; виявити проблемні аспекти правового регулювання та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Право на відшкодування шкоди є особливим суб'єктивним цивільним правом, яке виникає у особи внаслідок завдання їй шкоди неправомірними або, у випадках, передбачених законом, правомірними діями інших осіб. Т. С. Ківалова зазначає, що право на відшкодування шкоди має складну правову природу, поєднуючи в собі елементи майнових та немайнових прав³. Дослідниця підкреслює, що це право спрямоване на відновлення порушеного правового становища потерпілого та компенсацію завданих збитків.

Теоретичне обґрунтування права на відшкодування шкоди базується на принципах справедливості та відновлення порушеного стану. Вчений О. С. Онищенко відзначає, що право на відшкодування шкоди є проявом загальноправового принципу відновлювальної справедливості, згідно з

¹ Спасова К. І. Відшкодування моральної шкоди при порушенні немайнових прав у соціальних мережах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2021. 227 с.

² Мул А. М. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок надзвичайних ситуацій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2020. 231 с.

³ Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2008. С. 89.

яким особа, яка зазнала шкоди, має право на її повне відшкодування¹. Зазначений принцип знаходить своє закріплення у статті 1166 Цивільного кодексу України, яка встановлює загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду².

Право на відшкодування шкоди характеризується низкою специфічних ознак. По-перше, це право має похідний характер – воно виникає як наслідок порушення інших суб'єктивних прав особи. По-друге, це право має компенсаційний характер та спрямоване на відновлення майнового стану потерпілого. По-третє, право на відшкодування шкоди має абсолютний характер – воно може бути порушене будь-якою особою і підлягає захисту від будь-яких посягань.

Цивільне законодавство України передбачає відшкодування різних видів шкоди. Традиційно виділяють майнову та моральну шкоду, кожна з яких має свої особливості правового регулювання.

Майнова шкода включає в себе реальні збитки та упущену вигоду. Стаття 22 Цивільного кодексу України визначає збитки як витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права, втрату або пошкодження її майна, а також доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин³. Т. С. Ківалова зазначає, що визначення розміру майнової шкоди повинно відбуватися для всіх учасників майнового обігу за однаковими критеріями у випадках, коли вони завдають однотипні цивільні правопорушення⁴.

Моральна шкода має особливий характер та пов'язана із завданням страждань особі. О. С. Онищенко визначає моральну шкоду як втрати немайнового характеру внаслідок моральних або фізичних страждань чи інших негативних явищ, завданих фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями або бездіяльністю⁵. У своїх працях дослідник особливу увагу приділяє проблемам доведення факту завдання моральної шкоди та визначення її розміру. Зазначені питання досі займають центральне місце у дослідженнях з огляду на їх складність та важливість. К. І. Спасова відзначає, що у цифровому середовищі виникають нові форми моральної шкоди, пов'язані з поширенням недостовірної інформації, порушенням права на приватність та іміджевими втратами⁶. Авторка також підкреслює необхідність адаптації традиційних підходів до відшкодування моральної шкоди до реалій цифрової епохи.

¹ Онищенко О. С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. С. 67.

² Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

³ Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

⁴ Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2008. С. 246.

⁵ Онищенко О. С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. С. 89.

⁶ Спасова К. І. Відшкодування моральної шкоди при порушенні немайнових прав у соціальних мережах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2021. С. 78.

Право на відшкодування шкоди виникає за наявності певних умов, які традиційно називають підставами деліктної відповідальності. У сучасній правовій науці виділяють чотири основні умови: протиправність поведінки, наявність шкоди, причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою, а також вина особи, яка завдала шкоду¹. Важливим є те, що всі ці умови повинні бути наявні одночасно для виникнення права на відшкодування шкоди.

Протиправність поведінки полягає у порушенні норм права або недотриманні встановлених правил поведінки. Протиправність може виражатися як у активних діях, так і в бездіяльності, коли особа не виконує покладених на неї обов'язків². Крім того, у деяких випадках закон передбачає відшкодування шкоди і за правомірних дій, що розширює традиційне розуміння підстав деліктної відповідальності.

Наявність шкоди є обов'язковою умовою виникнення права на відшкодування, при цьому шкода повинна бути реальною, а не гіпотетичною, та мати грошову оцінку. Причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою є необхідною умовою для притягнення до відповідальності, проте встановлення причинного зв'язку може викликати значні труднощі на практиці, особливо у випадках, коли між протиправною поведінкою та шкодою проходить тривалий час³. Вина як умова деліктної відповідальності має різні форми прояву, та може виражатися у формі умислу або необережності, причому для виникнення права на відшкодування шкоди достатньо найменшого ступеня вини⁴. Також у деяких випадках закон передбачає відповідальність незалежно від вини.

Відшкодування майнової шкоди здійснюється за принципом повного відшкодування, закріпленим у статті 1166 Цивільного кодексу України⁵. Системний аналіз норм цивільного законодавства дозволяє стверджувати, що повне відшкодування означає компенсацію всіх збитків, які реально зазнала особа, включаючи як реальні збитки, так і упущену вигоду, при цьому розмір відшкодування не може перевищувати розмір завданої шкоди, і вибір способу розрахунку шкоди впливає на розмір відшкодування.

Відшкодування моральної шкоди має свої особливості. Моральна шкода відшкодовується в грошовій формі, незалежно від відшкодування майнової шкоди, розмір відшкодування моральної шкоди визначається судом з урахуванням характеру порушення, глибини страждань, особи

¹ Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2008. С. 201.

² Онищенко О. С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. С. 112.

³ Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2008. С. 234.

⁴ Онищенко О. С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. С. 145.

⁵ Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

потерпілого та інших обставин справи¹.

Судова практика застосування норм про відшкодування шкоди характеризується неоднозначністю підходів до вирішення окремих питань, та поступово формує єдині підходи до визначення розміру шкоди та умов її відшкодування. Особливої уваги заслуговує практика відшкодування моральної шкоди. Науковець Онищенко О.С. відзначає, що суди часто занижують розмір відшкодування моральної шкоди, не враховуючи всіх обставин справи, та підкреслює необхідність розробки методичних рекомендацій для судів щодо визначення розміру моральної шкоди².

Існують також випадки реалізації права відшкодування шкоди, які мають певні особливості зумовлені характером завданої шкоди. Наприклад, вчена А. М. Мул зазначає, що судова практика у справах про відшкодування шкоди від надзвичайних ситуацій характеризується складністю доведення причинного зв'язку між надзвичайною ситуацією та завданою шкодою, та наголошує на необхідності удосконалення процедур встановлення та документування шкоди від надзвичайних ситуацій³. Вже згадана нами вище науковиця К. І. Спасова відзначає, що судова практика у справах про відшкодування шкоди в цифровому середовищі знаходиться тільки на стадії формування⁴.

Окрім наукового доробку, що стосується відшкодування завданої майнової та моральної шкоди, і реалізації права на відшкодування шкоди, важливе значення для дослідження права на відшкодування шкоди та його змісту займає національна судова практика. Судова практика конкретизує законодавчі положення та сприяє кращому розумінню теорії відшкодування шкоди. При цьому судова практика стосується абсолютно різних ситуацій завдання та відшкодування шкоди.

Наприклад, у постанові Верховного Суду у справі № 279/1834/22 від 22.04.2024 року суд детально проаналізував зміст ст. 1167 ЦК України, наголосивши, що моральна шкода підлягає компенсації лише за наявності вини особи, яка її завдала. При цьому Суд виділив ключові критерії визначення розміру такої шкоди: характер і тривалість порушення, глибина душевних страждань, ступінь вини, а також принцип розумності та справедливості⁵.

У постанові Верховного Суду від 04.06.2024 року у справі № 916/3724/21 було підтверджено позицію, що наявність шкоди без доведеного причинного зв'язку з діями відповідача виключає можливість її компенсації. Суд окреслив обов'язкові елементи складу цивільного

¹ Онищенко О. С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. С. 178.

² Там само. С. 168.

³ Мул А. М. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок надзвичайних ситуацій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2020. С. 123.

⁴ Спасова К. І. Відшкодування моральної шкоди при порушенні немайнових прав у соціальних мережах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2021. С. 189.

⁵ Постанова Верховного Суду у справі № 279/1834/22 від 22 квітня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118868218>.

правопорушення: протиправність поведінки, наявність шкоди, причинний зв'язок та вина¹.

Загалом, аналіз судової практики демонструє послідовне формування системного підходу до застосування норм про відшкодування шкоди. Суди дедалі частіше керуються не лише формальними ознаками правопорушення, а й вдаються до глибокого аналізу фактичних обставин справи, забезпечуючи баланс між правами потерпілого та засадами справедливості.

Аналіз теорії та практики застосування норм про відшкодування шкоди виявляє низку проблемних аспектів. У науковій літературі наголошується на проблемі недосконалості законодавчого регулювання окремих видів шкоди². Зокрема, зазначається, що закон не містить чітких критеріїв визначення розміру шкоди, що створює труднощі для правозастосовної практики. Окремі дослідження звертають увагу на відсутність єдиних підходів до визначення розміру моральної шкоди³. Вказується, що різні суди по-різному оцінюють аналогічні ситуації, що суперечить принципу правової визначеності.

Проблема складності доведення факту та розміру шкоди у сфері інтелектуальної власності також є актуальною. У роботах сучасних авторів зазначено необхідність розробки спеціальних методик для розрахунку шкоди від порушення авторських прав⁴. Також окремо порушується питання адаптації традиційних підходів до відшкодування шкоди до реалій цифрової епохи. Підкреслюється, що чинне законодавство не повною мірою враховує специфіку цифрових технологій⁵. З огляду на це потрібно продовжувати дослідження щодо права на відшкодування шкоди та його змісту.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки. Право на відшкодування шкоди є фундаментальним інститутом цивільного права, що забезпечує захист майнових та немайнових інтересів особи. Зазначене право має складну правову природу, поєднуючи елементи майнових та немайнових прав, та характеризується похідним та компенсаційним характером.

Система видів шкоди, що підлягають відшкодуванню, включає майнову та моральну шкоду, кожна з яких має свої особливості правового регулювання. Майнова шкода відшкодовується за принципом повного відшкодування, тоді як моральна шкода компенсується в грошовій формі з урахуванням характеру порушення та інших обставин справи.

¹ Постанова Верховного Суду у справі № 916/3724/21 від 4 червня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119840738>.

² Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2008. С. 220–223.

³ Онищенко О. С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. С. 6.

⁴ Бааджи Н. П. Відшкодування шкоди, завданої неправомірним використанням авторських прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2010. 198 с.

⁵ Спасова К. І. Відшкодування моральної шкоди при порушенні немайнових прав у соціальних мережах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2021. С. 198.

Виникнення права на відшкодування шкоди зумовлено наявністю сукупності умов: протиправності поведінки, наявності шкоди, причинного зв'язку та вини. Водночас закон передбачає випадки відшкодування шкоди незалежно від вини, що розширює традиційне розуміння підстав деліктної відповідальності.

Судова практика застосування норм про відшкодування шкоди характеризується неоднозначністю підходів до вирішення окремих питань, що зумовлює необхідність формування єдиних стандартів правозастосування.

Основними проблемами правового регулювання є недосконалість законодавства, відсутність чітких критеріїв визначення розміру шкоди, складність доведення причинного зв'язку та необхідність адаптації традиційних підходів до нових реалій.

Перспективами подальших досліджень є розробка методик визначення розміру різних видів шкоди, дослідження особливостей відшкодування шкоди в цифровому середовищі, аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання відносин з відшкодування шкоди та формування пропозицій щодо удосконалення національного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бааджи Н. П. Відшкодування шкоди, завданої неправомірним використанням авторських прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2010. 198 с.
2. Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2008. 456 с.
3. Мул А. М. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок надзвичайних ситуацій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2020. 231 с.
4. Онищенко О. С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. 210 с.
5. Постанова Верховного Суду у справі № 279/1834/22 від 22 квітня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118868218>.
6. Постанова Верховного Суду у справі № 916/3724/21 від 4 червня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119840738>.
7. Спасова К. І. Відшкодування моральної шкоди при порушенні немайнових прав у соціальних мережах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2021. 227 с.
8. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2025

Natalia V. STEPANENKO,
PhD in Law, Associate Professor

(University of Economics and Law "KROK", Kyiv, Ukraine)

Viktoria V. KOROLOVA,

Candidate of Law, Associate Professor,

Professor of the Department of State and Legal Disciplines

(University of Economics and Law "KROK", Kyiv, Ukraine)

RIGHT TO COMPENSATION FOR DAMAGES: THEORY AND PRACTICE OF APPLICATION

The article is devoted to a comprehensive analysis of the right to compensation for damage as a fundamental institution of the civil law of Ukraine. The theoretical foundations of the right to compensation for damage, its legal nature and place in the system of subjective civil rights are considered. It has been established that the right to compensation for damage is a special subjective civil right that arises in a person as a result of harm caused to him by unlawful or, in cases provided for by law, lawful actions of other persons. It has been determined that the right to compensation for damage is characterized by a number of specific features. Firstly, this right is derivative in nature – it arises as a consequence of the violation of other subjective rights of an individual. Secondly, this right is compensatory in nature and is aimed at restoring the victim's property status. Thirdly, the right to compensation for damage is absolute in nature – it can be violated by any person and is subject to protection from any encroachment. Understanding these specific features of the right to compensation allows for a better understanding of the legal nature of the right to compensation for damage. The article also analyzes the types of damage that are subject to compensation. It was mentioned that traditionally there is a distinction between property and moral damage, each of which has its own specific legal regulation. It is noted that compensation for property and moral damage has a common problem that has practical significance, namely: the difficulty of determining the exact amount of compensation for damage. However, it is noted that the process of determining the amount of damage that must be compensated is more complicated when it comes to moral damage. Attention is drawn to the achievements of other scientists who proposed ways to solve the problem of determining the amount of compensation for moral damage. The article also analyzes the conditions for the emergence of the right to compensation and the features of its implementation. Particular attention is paid to judicial practice regarding the application of norms on compensation for damage, in particular, the issues of determining the amount of damage, proving causality, and the features of compensation for moral damage.

Keywords: *right to compensation for damage, property damage, moral damage, tort liability, compensation for damages, civil liability.*